

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО; МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

УДК 342:342.733

Мілова Тетяна Миколаївна,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент
кафедри державно-правових дисциплін та адміністративного права
Центральноукраїнського державного педагогічного університету
імені Володимира Винниченка
e-mail: tmilovanik@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-1480-6772>

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ЩОДО ПРАВА ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА НА СВОБОДУ НАУКОВОЇ ТВОРЧОСТІ

Стаття присвячена теоретичному аналізу існуючих міжнародних стандартів щодо права людини і громадянина на свободу наукової творчості та розкриттю їх особливостей. Наголошується, що основоположну роль у процесі забезпечення прав і свобод відіграють міжнародні стандарти, які полягають у визначенні пріоритетних напрямів, умов та вимог, за допомогою яких здійснюється забезпечення, охорона та ефективна реалізація прав та свобод людини та громадянина.

На підставі аналізу існуючих дефініцій, визначено, що основою міжнародних стандартів прав людини, в тому числі і права на свободу наукової творчості, виступають міжнародно-правові акти, що містять правила діяльності, формулюють права, свободи та обов'язки відповідних суб'єктів.

Серед міжнародних стандартів щодо права на свободу наукової творчості проаналізовано документи універсального та регіонального характеру. Серед універсальних стандартів досліджуваного права зосереджено увагу на нормах Статуту ООН, Загальної декларації прав людини та Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права.

Крім того, проаналізовано окремі положення Декларації про науку та використання наукових знань 1999 року.

В рамках регіонального співробітництва – Європейського простору, звернена увага на Хартію основних прав Європейського Союзу, яка гарантує свободу науково-дослідницької діяльності.

Розглянуто ряд документів, що вказують на певні обмеження права на свободу наукової творчості у частині окремих предметів дослідження: Конвенція про захист прав і гідності людини щодо застосування біології та медицини, Загальна декларація про геном людини і права людини.

Зауважується, що міжнародні стандарти щодо права людини і громадянина на свободу наукової творчості містяться в комплексі універсальних та регіональних документів. Закріпивши право на свободу наукової творчості на світовому рівні, тим самим, було офіційно покладено відповідний обов'язок на державу. Наявність окремих обмежень щодо реалізації права на свободу наукової творчості в окремих сферах є виправданим кроком.

Ключові слова: міжнародні стандарти, культурні права, право на свободу наукової творчості, наукова діяльність.

Milova T. INTERNATIONAL STANDARDS ON HUMAN AND CITIZEN RIGHTS TO FREEDOM OF SCIENTIFIC CREATIVITY

The article is devoted to the theoretical analysis of the existing international standards on the right of man and citizen to freedom of scientific creativity and the disclosure of their features. It is emphasized that the fundamental role in the process of ensuring rights and freedoms is played by international standards, which are to determine the priority areas, conditions and requirements through which the provision, protection and effective implementation of human and civil rights and freedoms.

Based on the analysis of existing definitions, it is determined that the basis of international human rights standards, including the right to freedom of scientific creativity, are international legal acts that contain rules of procedure, formulate the rights, freedoms and responsibilities of relevant actors.

Among the international standards on the right to freedom of scientific creativity, documents of universal and regional character are analyzed. Among the universal standards of the studied law, attention is paid to the norms of the UN Charter, the Universal Declaration of Human Rights and the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights.

In addition, some provisions of the 1999 Declaration on Science and the Use of Scientific Knowledge are analyzed.

Within the framework of regional cooperation - the European space, attention is paid to the Charter of Fundamental Rights of the European Union, which guarantees the freedom of research.

A number of documents have been considered that indicate certain restrictions on the right to freedom of scientific creativity in some subjects: the Convention for the Protection of Human Rights and Dignity in the Application of Biology and Medicine, the Universal Declaration on the Human Genome and Human Rights.

It is noted that international standards on the human and civil rights to freedom of scientific creativity are contained in a set of universal and regional documents. By enshrining the right to freedom of scientific creativity at the world level, the state was officially obliged to do so. The existence of certain restrictions on the exercise of the right to freedom of scientific creativity in certain areas is a justified step.

Key words: international standards, cultural rights, right to freedom of scientific creativity, scientific activity.

Постановка проблеми. Повноцінне та гармонійне життя і розвиток людини неможливі без забезпечення базових прав і свобод людини і громадянина. Сьогодні дедалі більшого значення набуває системний аналіз культурних прав і свобод людини і громадянина, оскільки проблеми освіти, доступу до культурної та історичної спадщини, свободи творчості та наукової діяльності відіграють усе важливішу роль у формуванні нового типу інформаційного суспільства в Україні. Особливе місце в системі культурних прав людини і громадянина посідає право на свободу наукової творчості. Роль науки в сучасному світі важко переоцінити, оскільки це важливий чинник всебічного розвитку особистості, формування громадянського суспільства, економічної та політичної незалежності держави, що разом становлять фундамент її національної безпеки.

Гарантування права людини і громадянина на свободу наукової творчості здійснюється не лише системою національних правових засобів. Основоположну роль у цьому процесі відіграють міжнародні стандарти, які полягають у визначенні пріоритетних напрямів, умов та вимог, за допомогою яких здійснюється забезпечення, охорона та ефективна реалізація прав та свобод людини і громадянина. З огляду на комплексність підходів щодо умов забезпечення та проблем реалізації права людини і громадянина на свободу наукової творчості в Україні аналіз системи міжнародних стандартів щодо означеного права виступає актуальним напрямком дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз міжнародних стандартів прав і свобод людини і громадянина взагалі, та окремих прав і свобод зокрема привертає особливу увагу науковців вже досить тривалий час. Дослідження системи міжнародних стандартів прав і свобод зустрічаємо у працях О. Венецької, О. Саленка, Л. Наливайко, К. Степаненко, П. Рабіновича, О. Рудневої, С. Верланова та інших. Право ж на свободу наукової творчості та міжнародні гарантії його реалізації розглядається в рамках культурних (духовних) прав такими науковцями як: Н. Бочарова, Я. Колобова, М. Мацькевич, Н. Опольська, О. Пунда, І. Шумак, С. Ягодзінський та інші. Ряд наукових досліджень присвячено окремим проблемам наукової діяльності з правової точки зору, що нерозривно пов'язане з реалізацією права громадян на свободу наукової творчості, а саме дослідження А. Селіванова, В. Мачуліна, Р. Бойка, Л. Шкляра, Ю. Копелевич, О. Ожигової та інших.

Метою статті є теоретичний аналіз існуючих міжнародних стандартів щодо права людини і громадянина на свободу наукової творчості та розкриття їх особливостей.

Виклад основного матеріалу дослідження. Особливе місце у національному гуманітарному просторі займають потреби сучасної людини і громадянина у культурній (духовній) сфері, та відповідні правові можливості, які визнаються невід'ємними, мають бути загальними і рівними для кожного, забезпечуватися і захищатися державою в обсязі міжнародних стандартів.

Під поняттям міжнародних стандартів прав людини П.М. Рабінович та О.Л. Венецька розуміють закріплені у міжнародних актах і документах, текстуально уніфіковані й функціонально універсальні (для певних міжнародних об'єднань держав) принципи та норми, які за посередництвом вельми абстрактних, здебільшого оціночних, терміно-понять фіксують мінімально необхідний або бажаний зміст і/чи обсяг прав людини, зумовлені досягнутим рівнем соціального розвитку та його динамікою, а також встановлюють позитивні обов'язки держав щодо їх забезпечення, охорони й захисту та передбачають за їх порушення санкції політико-юридичного чи політичного характеру [1, с. 26]. На думку Л.С. Криворучко, міжнародні стандарти прав людини є системою прав, що розкриває сучасну ідею прав людини, закріплену в основних міжнародно-правових документах і, відповідно, визнану в усьому світі [2, с.59]. Міжнародні стандарти прав людини, як вказує О.М. Руднева, являють собою всю систему основоположних прав і свобод людини, а також основних загальносоціальних принципів, що мають універсальний та загальний характер, є єдиними для усіх держав, що приєдналися до відповідного міжнародного акта з прав людини (у разі, якщо останній є джерелом їх закріплення), і мають однаковий ступінь імперативності незалежно від того, у якій державі вони застосовуються [3, с.14].

У цілому варто вказати, що основою міжнародних стандартів прав людини, в тому числі і права на свободу наукової творчості, виступають міжнародно-правові акти, що місять правила діяльності, формулюють права, свободи та обов'язки відповідних суб'єктів (конвенції, пакти, угоди, договори тощо).

Перш ніж розглянути безпосередньо міжнародні стандарти щодо права на свободу наукової творчості, варто зауважити, що право людини і громадянина на свободу наукової творчості – це визнана та гарантована державою можливість кожного вільно займатися інтелектуальною творчою діяльністю, спрямованою на одержання і використання нових наукових знань, а також самостійно обирати напрями та форми такої діяльності відповідно до своїх інтересів, творчих можливостей та загальнолюдських цінностей [4, с. 3].

Серед міжнародних нормативно-правових основ реалізації права людини і громадянина на свободу наукової творчості проаналізуємо документи універсального та регіонального характеру.

До системи універсальних (всесвітніх) стандартів досліджуваного права відносимо норми Статуту ООН, а також ряд документів, включених до Міжнародного Біллю про права людини: Загальна декларація прав людини (1948 р.), Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (1966 р.).

Однією з основоположних норм статуту ООН є не лише визнання, але й сприяння загальній повазі та дотриманню прав людини та основних свобод для всіх без винятку з метою створення умов стабільності та благополуччя між націями (п. с) ст.55 Статуту) [5].

Деталізація положень щодо реалізації права людини і громадянина на свободу наукової творчості знайшли своє закріплення у положеннях ст.27 Загальної декларації прав людини [6]. За кожною людиною закріплюється право брати участь у науковому прогресі і користуватися його благами (п. 1 ст. 27), а також, що не менш важливо, визнається право на захист моральних та матеріальних інтересів людини, що є результатом наукових праць, автором яких вона є (п. 2 ст. 27). Зміст даних норм Декларації вперше на міжнародному рівні закріпив право людини на наукову діяльність та охорону результатів даної діяльності. У подальшому зазначене положення було значно розширене у п. 3 ст. 15 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права 1966 року, який вказав на зобов'язання держав-учасниць «поважати свободу, безумовно необхідну для наукових досліджень і творчої діяльності»[7]. Крім того, у Пакті були закладені основи для заохочення і розвитку міжнародних контактів та співробітництва в науковій галузі.

Особливі функції у сфері наукової діяльності у цілому тривалий час здійснює Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО). Одним із завдань ЮНЕСКО, згідно до ст.1 її Статуту є сприяння укріпленню миру й безпеки шляхом розширення співробітництва народів в області науки (освіти, культури) в інтересах забезпечення загальної поваги справедливості, законності прав людини та основних свобод, що проголошені у статуті ООН [8].

Ключові положення в аспекті як нормативно-правового гарантування права людини і громадянина на свободу наукової творчості, так і розвитку науки у цілому, містить Декларація про науку та використання наукових знань, прийнята на Всесвітній конференції „Наука для XXI століття: нові зобов'язання” у Будапешті 26 червня - 1 липня 1999 року під егідою ЮНЕСКО та Міжнародної ради по науці. Серед проголошених положень Декларації ряд статей присвячено саме стратегічним напрямкам світового співтовариства в аспекті гарантування прав вчених на свободу наукової творчості, а саме: взаємодія та взаємодоповнення державного та приватного сектору фінансування наукових досліджень (п.30); активне сприяння міжнародному та регіональному співробітництву між вченими (п.31); забезпечення справедливого розвитку, розширення та використання творчості людей без будь-якої дискримінації держав, груп чи окремих осіб (п.35); свобода пересування вчених не повинна обмежуватися будь-якими заходами (п.35); сприяння доступу вчених до різних форм співробітництва на міжурядовому, урядовому та неурядовому рівнях (п.36); забезпечувати як захист прав інтелектуальної власності, так і доступ до інформації, розповсюдження наукових знань (п.36); рівноправний доступ до науки (п.42). У вигляді обов'язків суб'єктів наукової діяльності – вчених, Декларація зазначає про повагу до гідності та прав людини, до глобального оточуючого середовища та відповідальність перед теперішнім та майбутнім поколінням. Вагомим обов'язком зазначається також дотримання високих етичних принципів у науковій діяльності [9]. Хоча Україна не ратифікувала дану Декларацію, в українському суспільстві майже всі її положення потребують значної уваги щодо втілені їх у життя у достатньому обсязі. Проблеми існують у сфері економічних гарантій свободи наукової творчості, охороні прав науковців у сфері інтелектуальної власності. Прийняття у 2009 р. НАН України Етичного кодексу вченого України [10] дало поштовх та орієнтир для створення такого роду документів в рамках кожної наукової галузі, що покликане гарантувати у свою чергу соціальну відповідальність науковців.

В рамках регіонального співробітництва - Європейського простору, забезпечення права людини і громадянина на свободу наукової творчості чітко не визначається. На жаль, Європейська конвенція про захист прав людини та основних свобод від 4 листопада 1950 р., ратифікована парламентом України 17 липня 1997 року не декларує даного права, хоча, безперечно, і не забороняє його існування. Необхідно зазначити, що Хартія основних прав Європейського Союзу [11] від 7 грудня 2000 року у ст. 13 чітко гарантує свободу науково-дослідницької діяльності, тим самим свідчить про доцільність закріплення та гарантування даного права для держав європейського простору у цілому.

Зауважимо, що ряд документів вказують на певні обмеження права на свободу наукової творчості у частині окремих предметів дослідження. Так, Конвенція про захист прав і гідності людини щодо застосування біології та медицини від 4 квітня 1997 року [12], зауважує, що інтереси та благополуччя окремої людини превалюють над виключними інтересами усього суспільства або науки (ст. 2). В документі уточнюються, зокрема, межі втручання в геном людини, тобто втручання з метою видозміни геному людини може здійснюватися лише у профілактичних, діагностичних або лікувальних цілях, і тільки якщо воно не має на меті внести будь-яку видозміну у геном нащадків (ст.13); вказується заборона селекції статі (ст. 14). Окремі вимоги зокрема щодо дослідження проблематики геному людини містить також Загальна декларація про геном людини і права людини від 11 листопада 1997 року [13].

Гарантії окремих елементів права на свободу наукової творчості містять двосторонні та багатосторонні угоди між Україною та іншими державами. Зокрема, Угода між Україною та Європейським Співтовариством про наукове і технологічне співробітництво, [14] Угоди між Україною та Іраком, Єгиптом, Канадою, Румунією та іншими державами про наукове співробітництво.

Висновки. Таким чином, міжнародні гарантії щодо права людини і громадянина на свободу наукової творчості містяться в комплексі універсальних та регіональних документів. Закріпивши право на свободу

наукової творчості на світовому рівні, тим самим, було офіційно покладено відповідний обов'язок на державу. Наявність окремих обмежень щодо реалізації права на свободу наукової творчості в окремих сферах зумовлено виключно етичними, соціальними наслідками та інтересами окремої людини, а також використанням наукових результатів виключно у мирних цілях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Рабінович П., Венецька О. Міжнародні стандарти прав людини: загальні ознаки, класифікація. *Вісник Академії правових наук України*. 2012. № 4. С. 18-28. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vapny_2012_4_4
2. Криворучко Л.С. Сутність міжнародних стандартів у організаційно-правовому забезпеченні захисту прав людини в Україні: аналітичний огляд. *Правничий вісник Університету «Крок»*. 2012. Вип. 12. С. 58–61.
3. Руднева О.М. Міжнародні стандарти прав людини та їх роль в розвитку правової системи України: теоретична характеристика: автореф. дис. на здобуття наук ступеня д-ра юрид. наук: 12.00.10. Харків, 2011. 36 с.
4. Мілова Т.М. Конституційне право людини і громадянина на свободу наукової творчості в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2008. 19 с.
5. Статут Організації Об'єднаних Націй. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010
6. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року. Права людини. Міжнародні договори України, декларації, документи / упоряд. Ю.К.Качуренко. Київ: Наукова думка, 1992. С. 18-24.
7. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16 грудня 1966 року. Права людини. Міжнародні договори України, декларації, документи / упоряд. Ю.К.Качуренко. Київ: Наукова думка, 1992. С. 24-36.
8. Статут Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури від 16.11.1945 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
9. Декларация о науке и использовании научных знаний. URL: <http://www.unesco.ru/rus/pages/>
10. Етичний кодекс вченого України. URL: <https://www.znu.edu.ua/etychnyj-kodex-uchenogo-Ukrajiny.pdf>
11. Хартія основних прав Європейського Союзу від 07.12.2000 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_524
12. Конвенція про захист прав і гідності людини щодо застосування біології та медицини від 04.04.1997 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_334
13. Загальна декларація про геном людини і права людини від 11.11.1997 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_575
14. Угода між Україною та Європейським Співтовариством про наукове і технологічне співробітництво від 04.07.2002 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_194

REFERENCES:

1. Rabinovych, P., & Venetska, O. (2012). Mizhnarodni standarty prav liudyny: zahalni oznaky, klasyfikatsiia. [International human rights standards: general features, classification]. *Visnyk Akademii pravovykh nauk Ukrainy*, 4, 18-28. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vapny_2012_4_4 [in Ukrainian].
2. Kryvoruchko, L.S. (2012). Sutnist mizhnarodnykh standartiv u orhanizatsiino-pravovomu zabezpechenni zakhystu prav liudyny v Ukraini: analitychnyi ohliad. [The essence of international standards in the organizational and legal support of human rights in Ukraine: an analytical review]. *Pravnychi visnyk Universytetu «Krok»*, 12, 58–61 [in Ukrainian].
3. Rudnieva, O.M. (2011). Mizhnarodni standarty prav liudyny ta yikh rol v rozvytku pravovoi systemy Ukrainy: teoretychna kharakterystyka. [International human rights standards and their role in the development of the legal system of Ukraine]. Extended abstract of candidate's thesis. Kharkiv [in Ukrainian].
4. Milova, T.M. (2008). Konstytutsiine pravo liudyny i hromadianyna na svobodu naukovoi tvorchosti v Ukraini. [The constitutional right of man and citizen to freedom of scientific creativity in Ukraine]. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv [in Ukrainian].
5. Statut Orhanizatsii Obiednanykh Natsii. [Charter of the United Nations]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010 [in Ukrainian].
6. Kachurenko, Yu.K. (1992). Zahalna deklaratsiia prav liudyny. Prava liudyny. Mizhnarodni dohovory Ukrainy, deklaratsii, dokumenty [Universal Declaration of Human Rights of December 10, 1948. Human Rights. International treaties of Ukraine, declarations, documents]. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
7. Kachurenko, Yu.K. (1992). Mizhnarodnyi pakt pro ekonomichni, sotsialni i kulturni prava vid 16 hrudnia 1966 roku. Prava liudyny. Mizhnarodni dohovory Ukrainy, deklaratsii, dokumenty. [International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights of 16 December 1966. Human Rights. International treaties of Ukraine, declarations, documents]. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
8. Statut Orhanizatsii Obiednanykh Natsii z pytan osvity, nauky i kultury. [Charter of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization]. (1945, November 16). Retrieved from: <http://zakon.rada.gov.ua> [in Ukrainian].
9. Deklaratsiia o nauke u yspolzovanny nauchnykh znanyi. [Declaration on Science and Use of Scientific Knowledge]. Retrieved from: <http://www.unesco.ru/rus/pages/> [in Ukrainian].

10. Etychnyi kodeks vchenoho Ukrainy. [Code of Ethics of the scientist of Ukraine]. Retrieved from: <https://www.znu.edu.ua/etychnyj-kodex-uchenogo-Ukrajiny.pdf> [in Ukrainian].

11. Khartiia osnovnykh prav Yevropeiskoho Soiuzu. [Charter of Fundamental Rights of the European Union]. (2000, December 07). Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_524 [in Ukrainian].

12. Konventsiiia pro zakhyst prav i hidnosti liudyny shchodo zastosuvannia biolohii ta medytsyny. [Convention for the Protection of Human Rights and Dignity of the World with regard to the Application of Biology and Medicine]. (1997, April 04). Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_334 [in Ukrainian].

13. Zahalna deklaratsiia pro henom liudyny i prava liudyny. [Universal Declaration on the Human Genome and Human Rights]. (1997, November 11). Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_575 [in Ukrainian].

14. Uhoda mizh Ukrainoiu ta Yevropeiskym Spivtovarystvom pro naukove i tekhnolohichne spivrobotnytstvo. [Agreement between Ukraine and the European Community on scientific and technological cooperation]. (2002, July 04). Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_194 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 20.10.2020

УДК 342.565.2 (497.2)

Садовська Ольга Миколаївна,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри конституційного права та правосуддя
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
e-mail: olgasad123@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-9897-082X>

Левенець Анжела Вікторівна,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри
конституційного права та правосуддя
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
e-mail: angel1lev@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-1941-513X>

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД РЕСПУБЛІКИ БОЛГАРІЯ: ПОВНОВАЖЕННЯ, ФУНКЦІЇ ТА МІСЦЕ У СИСТЕМІ РОЗПОДІЛУ ВЛАДИ

Стаття присвячена аналізу зарубіжного досвіду правового регулювання статусу спеціалізованого органу конституційного контролю на прикладі Республіки Болгарії в контексті вивчення позитивних та ефективних практик реалізації повноважень Конституційного суду для української політичної та правової систем та реформ, що відбуваються в Україні.

На підставі статей Конституції, Закону про Конституційний суд, деяких поправок до означених Законів, рішень КС та теоретичних розробок болгарських вчених проаналізовано історію створення, порядок формування, основні функції та роль КС Республіки Болгарія в системі органів державної влади. Встановлено, що КС здійснює особливі, лише йому притаманні, функції, провідна роль серед яких належить функціям саме конституційного контролю та тлумаченню норм конституції. Проаналізовано відмінні риси повноважень Конституційного Суду щодо тлумачення конституційних положень та міжнародних актів, актів ЄС, а також виведені основні думки, сформовані з цього питання в правовій доктрині. У ході викладу також звертається увага на обов'язковість інтерпретаційних рішень Конституційного Суду та їх юридичну силу. Встановлена різниця між тлумаченням, передбаченим у Конституції як окреме повноваження та причинно-наслідковим тлумаченням, яке суд здійснює за необхідності при здійсненні інших своїх повноважень. Загалом практика КС Болгарії відіграє надзвичайно важливу роль для встановлення та функціонування правової держави, для створення умов для розвитку міждержавного співробітництва, а також для реалізації зовнішньополітичних прагнень держави та захисту прав громадян.

Визначені деякі проблеми правового та політичного характеру, що впливають на діяльність КС Болгарії, розв'язання яких є суттєвими у практиці КС України. Приділено увагу аналізу політичної функції КС. Акцентовано, що самостійність і правова незалежність КС в системі державної влади, його невідповідність іншим органам, не означає, що інші гілки влади позбавлені можливості впливу на цей орган, але при цьому КС не має бути важелем впливу на розстановку політичних сил.

Зроблено висновок, що Конституційний суд забезпечує верховенство Конституції, без його діяльності неможливо посилити та вдосконалити конституційну справедливість у Болгарії, а також повністю реалізувати функції основного закону країни. Хоча рішення Конституційного суду, які оголошують неконституційними закони та інші акти,